

*Помаза-Пономаренко А. Л., к. держ. упр., НУЦЗУ,
Карнеко Н. М., здобувач, НУЦЗУ*

УПРАВЛІНСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО Й ОСВІТНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРИ ФОРМУВАННІ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Зважаючи на вимоги часу, у статті запропоновано методологію державного управління соціальним потенціалом і розвитком, підґрунтя якої становлять принципи нового публічного управління, інституціоналізму та крауд-управління.

Ключові слова: *державне управління, соціальний розвиток, регіональна безпека, людський потенціал і капітал.*

Taking the call of the times into account, it was proposed the methodology of state administration of social potential and development based on the principles of a new public administration, institutionalism and crowd-marketing.

Key words: *state administration, social development, regional security, human potential and capital.*

*«Очікування кращого майбутнього завжди
було однією з найбільших спокус людства» [1]*

Постановка проблеми. Вислів, з якого починається ця наукова стаття, обрано не випадково, адже «очікування» може розглядатися як свого роду бездіяльність, а майбутнє – як невизначеність, що в умовах бездіяльності й ейфорії є долею суспільств неспроможних до адекватної відповіді на виклики епохи. Слід також зауважити й те, що в умовах тої ж таки бездіяльності спокуса примарного кращого майбутнього може бути використана проти суспільства як соціально-політична технологія, зокрема виборча. Тому необхідно управляти сучасним функціонуванням суспільства, його мотивувати з огляду на можливі події та потреби майбутнього.

Одним із факторів збалансованого розвитку суспільства є трудовий, природний, людський і соціальний капітал, а точніше його повноцінне використання. Останній термін, тобто використання, на наш погляд, передбачає «дію» і «співпрацю», що виступають на противагу бездіяльності. Чим вище рівень життя населення, тим вище якість людського капіталу та рівень соціальної стабільності, безпеки. Чим вище соціальний капітал, тим вище економічна складова стабільності, а, отже, і розвиток держави та її регіонів є стійкішим. Держава – обов'язковий суб'єкт, який визначає та забезпечує умови такого розвитку, відтак, важливою є наявність методології державного управління соціальним потенціалом і розвитком регіонів. У цьому контексті зазначимо, що основним завданням державноуправлінських заходів і проектів має бути не саме лише прогнозування майбутнього, а його

справдження в позитивному значенні (усунення примарності) і подальша самореалізація (посилення «креативності» соціального потенціалу).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед українських науковців, які приділили увагу розв'язанню проблем визначенню науково-методологічних і концептуальних засад державної соціальної політики, зокрема на регіональному рівні, можна виділити роботи О. Амоші, В. Бакуменка, С. Білої, О. Бобровської, З. Варналія, О. Васильєвої, А. Дегтяра, О. Дегтяра, І. Дегтярьової, М. Долішнього, С. Домбровської, Я. Жаліло, Л. Зайцевої, О. Мельниченка, О. Новікової, А. Халецької та ін.

Погоджуємося з Е. Афоніним та А. Мартиновим, що глобальна цивілізація поділяється на обрані народи, які живуть за доби Інтернету, і нації-ізгої, які намагаються вижити в несприятливому середовищі [1, с. 39]. З огляду на проголошені в 70-х рр. ХХ ст. «межі зростання» долею націй-ізгоїв визнано пристосування до моделі стабільного розвитку, повне або часткове неврахування направленості соціально-історичного часу [там само с. 40]. Проте розвиток суспільства, у т. ч. українського, передбачає синергію (близьку до уявлень А. Тойнбі [8]). Відтак, конкретизації вимагають складові й імперативи моделі стабільного розвитку регіонів, а також її емерджентність – закони, закономірності та принципи за якими відбувається цей розвиток з метою вчасного виявлення й реагування на загрози ньому.

Постановка завдання. Отже, метою статті є обґрунтування методології державного управління соціальним потенціалом і розвитком у контексті безпеки регіонів, підґрунтя якої (методології) становитимуть принципи нового публічного управління, інституціоналізму та крауд-маркетингу.

Виклад основного матеріалу. У межах наукових досліджень управління, проведених у ХХ столітті в контексті неокласичної раціональності, головними визнаються рівність прав і сила «натовпу», і враховується людський та соціальний капітал [4]. Зокрема, відзначається його роль у підвищенні та зниженні продуктивності виробництва, а також той факт, що в державному та регіональному управлінні зазвичай немає можливості використовувати знання великої кількості людей, тобто всіх, хто не зміг донести свою думку суб'єктам, які приймають управлінські рішення. Однак участь великої кількості людей із використанням методів мережевого та крауд-управління дозволяє вирішувати цю проблему.

Крауд-технології (від англ. «crowd-marketing» – крауд-маркетинг) дають можливість активізації соціального та інших видів людського капіталу, реалізації парадигми соціального служіння держави та інших суб'єктів, власне, принципів публічного партнерства та взаємодопомоги.

Під терміном крауд-маркетинг розуміють метод збільшення продажів товарів або послуг цільовій аудиторії шляхом стимулювання її відгуків та рекомендацій [9; 11]. Це свого роду симбіоз новаційних інструментів, головним завданням застосування яких є управління відгуками і репутацією компанії, зокрема в мережі Інтернет, таким чином, щоб це допомагало збільшувати продажі її продукції. Крауд-маркетинг охоплює моніторинг відгуків у соціальних спільнотах, а також питань і відповідей на сервісах, інтерактивну комунікацію з потенційними клієнтами, збір та аналіз їх

рекомендацій щодо тих чи тих товарів / послуг, забезпечення впізнаваності бренду, подальшу підтримку іміджу тощо. Роботу в означеному напрямку не можна вважати легкою, оскільки застосовується маркетинг по відношенню до значної кількості людей, що може зайняти чимало часу. Прикладом сучасного впровадження крауд-технологій у державноуправлінську практику можемо вважати використання різних форм е-врядування, подачу е-петицій та інших видів звернень за допомогою ІКТ, е-голосування, кадастри природних ресурсів (земельний, водний, лісовий, тваринний та ін.), нерухомості, екологічні (кадастри відходів, лавин, антропогенних викидів та абсорбції парникових газів та ін.) тощо [5].

Феномен «натовпу» не має однозначного осмислення й тривалий час характеризувався скоріше негативно, а саме: як місце та час примітивних реакцій і спрощеного, фрагментарного усвідомлення себе й світу її учасниками. Наразі дослідники активно послуговуються термінами «століття натоппу», «розумний натопп» і «глобальне громадянське суспільство» [1, с. 39; 2; 3; 6], а також ними звеличується ідея самоорганізації великої кількості людей, їх можливостей вільної праці, «розум» і «відповідальність». «Розумний натопп» може брати участь у вирішенні проблем самого різного рівня й типу, самоорганізуватися в залежності від необхідності, ступеня включеності та компетентності в обговорюваному питанні.

Ключове питання, з точки зору використання крауд-технологій та поширення відповідної ідеології в державному управлінні, полягає в такому:

1) участь суспільства у справах держави сприймається як перешкода для корумпованої управлінської еліти;

2) через надмірну дерегуляцію може поступово знижуватися рівень вимог у сфері соціальних відносин і послуг та соціального захисту.

Власне, дерегуляція може породжувати тривогу в соціумі через невизначеність майбутнього, необхідність займатися «не своєю справою», а тому завдавати удар по людському і соціальному капіталам країни. Отже, важливо, щоб дерегуляція не виявилася замаскованою спробою повернення до «патріархальної» стадії суспільних відносин і шляхом до виникнення / загострення конфлікту публічних та приватних інтересів.

Сучасні теорії управління розвиваються як спроба розгорнутої багаторівневої рефлексії сутності управління, його типових і архетипових аспектів, у тому числі в контексті вивчення ціннісно-цільових основ, взаємозв'язку теорії і практики управління, історичного розвитку, перспектив [11]. Варто погодитися з Е. Афоніним, О. Амошею, А. Мартиновим, О. Новіковою та ін. [1, с. 35; 7], що в наявних «постнеокласичних» моделях суспільства управління виглядає як складна система, яка відзначається синергією, взаємодія елементів якої (системи) заснована на принципах багатобічного та багаторівневого партнерства і взаємозв'язку. За такої моделі компонентами соціального капіталу виступають, насамперед, соціальні зв'язки, організаційні мости та сім'я [7, с. 194–213].

Поділ функцій управління, жорстка ієрархія, вертикальність і моносуб'єктність комунікацій традиційних «патріархальних» організаційних структур у сучасному, інноваційно й творчо орієнтованому державному

менеджменті все більше замінюються соціальним партнерством, консенсусом, горизонтальними комунікаціями. Феноменологічний аналіз моделей державного управління та вивчення його архетипових аспектів дозволяє стверджувати про зацікавленість суспільства, його прагнення до інновацій, націлення на пошук форм управління, відмінних від одноосібного, моноакторного керівництва (одним менеджером або монолітною системою) і бюрократизації.

На наш погляд, вельми близьким до архетипового є погляд на публічне управління і ставлення суспільства та держави, представлений у наукових роботах А. Пентленда [10]. Він розробляв теоретичні основи ідеального суспільного устрою, базою якого виступають комунікації (спілкування). Науковець довів, що соціальні мережі (компанія, сім'я, місто) і спілкування в їх межах, зокрема за допомогою ІКТ, впливають на людей набагато сильніше. При цьому спочатку спрацьовує традиційний індивідуальний підхід, а вже потім колективний, який у свою чергу може змінюватися знову на індивідуальний (ефект «пісочного годинника»). За свідченням А. Пентленда, бути частиною колективного потоку ідей для громадян може означати пришвидшене інтегрування до чогось нового, навчання новій поведінці без небезпек і ризиків, отримання додаткової інформації [там само]. Разом із тим, залучення громадськості до взаємодії відбувається за допомогою використання стимулів, які можуть мати різну природу виникнення та спрямованість. Так, стимулювання може мати колективне підґрунтя, тобто соціальна мережа виступає суб'єктом комунікації, який зацікавлений у розширенні її меж, тому окремо взята особистість долучається соціальною мережею до спілкування на певному його етапі. Згодом відбувається вираження особистих інтересів через цю мережу та їх співвідношення та збалансування з державними, але така мережа має бути готовою, зрілою й активною для сприйняття, акумулювання та ретрансляції інтересів.

Щодо України, то перший етап революції Гідності дав додаткову свободу, другий же етап повинен сприяти появі відповідального громадянського суспільства. Погоджуємося з ученими Я. Мітчелом, Б. Бабич та ін., що ступінь соціального прогресу залежить від міри поєднання державної влади й інтелекту [2]. Це означає, що суспільство, яке бажає досягти успіху у своєму розвитку, має навчитися тах використовувати людський потенціал [там само].

Як відомо, суб'єктом інвестування людського та соціального капіталу може виступати держава, підприємство, сім'я та конкретна людина. Незалежно від суб'єктності та джерела такого інвестування, нарощення й використання вищезазначених видів капіталу, у першу чергу, контролюється окремим громадянином. Для того, щоб процес формування, нагромадження, використання й інвестування людського та соціального капіталу мав остаточно завершений характер, необхідним є такий функціональний елемент державного управління капіталом, як мотивація. Зважаючи на предмет нашого дослідження, можемо зазначити, що засобом стимулювання, а, відтак, і виникнення стійкого мотиву до контролювання та повноцінного використання людського та соціального капіталу може служити Суспільний договір, який не буде включати суто декларативні положення, а його укла-

дення стане поштовхом до систематизації заходів державної соціальної політики й трансформації державного управління в публічне. Цьому процесу має передувати формування та розвиток інституційного забезпечення державного управління в суспільстві, урахування принципів холізму, історизму, синергії, балансу ринкового та державного регулювання, публічності, результативності й ефективності тощо [5].

Висновки. Обґрунтована методологія державного управління соціальним потенціалом і розвитком, підґрунтя якої становлять принципи нового публічного управління, інституціоналізму та крауд-маркетингу. З позиції практики, реалізація цих принципів можлива шляхом побудови ефективної системи влади, яку можна представити чотирикутником, а саме: «Інститути – Повноваження – Ресурси – Відповідальність». Уважаємо, що метою цієї системи є впровадження е-врядування, а також формування соціально-ринкової системи доходів і системи безперервної освіти. Досліджена натовпократична модель державного управління соціальним капіталом. Вона визнає його ресурсним учасником управлінського процесу (який забезпечує зворотній зв'язок), і надає пріоритет новацій у сфері такого управління, зокрема застосуванню крауд-технологій.

Список використаних джерел

1. Афонін Е. А. Архетипні засади моделювання соціальних процесів / Е. А. Афонін, А. Ю. Мартинов // Публічне урядування : зб. – № 2 (3) – червень 2016. – К. : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2016. – С. 34–47.
2. Бабич Б. Почему в Украине надо вводит институт ответственного гражданства [Электронный ресурс] / Б. Бабич // Хвиля. Політика. Аналітика. – 30 червня 2016 р. – Режим доступу: <http://hvylya.net/analytics/politics/pochemu-v-ukraine-nado-vvodit-institut-otvetstvennogo-grazhdanstva.html>.
3. Бельська Т. Інституційний вимір глобального громадянського суспільства / Т. Бельська // Ефективність державного управління : зб. наук. пр., 2015. – Вип. 44. – С. 71–81.
4. Коулман Дж. Социальный и человеческий капитал / Дж. Коулман // Общественные науки и современность, 2001. – № 3. – С. 121–139.
5. Помаза-Пономаренко А. Л. Організаційно-правові засади електронного врядування в системі державного управління соціально-економічним розвитком регіонів / А. Л. Помаза-Пономаренко, Я. О. Опанасенко // Сучасні суспільні комунікації: проблеми, пріоритети та першочергові завдання в євроінтеграційних процесах : матеріали міжнар. конф. (м. Хелм, Польща, 27 листопада 2015 р.) : україномовний варіант / За заг. ред. О. Є. Бухтатого, О. В. Радченка. – Хелм : Вид-во ВШМВСК, 2016. – С. 98–103.
6. Рейнгольд Г. Умная толпа / Г. Рейнгольд. – М. : ФАИР ПРЕСС, 2006. – 416 с.
7. Сталий розвиток промислового регіону: соціальні аспекти : монографія / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк та ін. ; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2012. – 534 с.

8. Тойнби А. Дж. Постижение истории : сборник труд. / А. Дж. Тойнби ; [пер. с англ. Е. Д. Жаркова]. – М. : Рольф, 2001. – 640 с.

9. Федорычак В. Крауд-маркетинг (crowd-marketing) и его использование в электронной коммерции [Электронный ресурс] / В. Федорычак // ImageCMS. – Режим доступа: <http://www.imagecms.net/blog/internet-marketing/kraud-marketing-...-i-ego-ispolzovanie-v-elektronnoi-kommertsii>.

10. Pentland A. Why startups should steal ideas and hire weirdos [Электронный ресурс] / А. Pentland. – Режим доступа: www.wired.com/2014/02/ideas-flow.

11. Vittikh V. A. Evolution of ideas on management processes in the society: from cybernetics to evergetics / V. A. Vittikh // Group Decision and Negotiation, 2015. – vol. 24, issue 5. – pp. 825–832.